

Курчий О.В., Цибулько Г.Я., Тютюнник А.О.
Донбасский государственный педагогический университет

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

В статье определена суть понятий творчества и творческих способностей. Исследованы литературные источники и публикации в педагогической периодической прессе относительно данной темы. Авторами обстоятельно обоснованы актуальность и важность проблемы развития творческих способностей личности. Проанализированы педагогические условия эффективной организации творческой деятельности учащихся общеобразовательных школ на уроках трудового обучения. Определены методические особенности формирования творческих способностей учащихся на уроках трудового обучения.

Ключевые слова: творчество, творческая деятельность, творческие способности, личность, трудовое обучение.

Kurchii O.K., Tsybulko H.Ya., Tiutiunyk A.O.
Donbass State Pedagogical University

THE DEVELOPMENT OF THE PUPILS' CREATIVITY IN THE REGULAR SCHOOLS DURING ARTS AND CRAFTS LESSONS

Summary

The meaning of the creativity is determined in the article. The literature and the articles in the periodicals regarding this problem are investigated. The authors prove relevance and importance of the problem of the personal creativity development. The pedagogical arrangements of the effective management of the pupils' creativity in the regular schools during crafts and arts lessons are analyzed. The authors determine the methodical specifics of the pupils' creativity formation during arts and crafts lessons.

Keywords: creativity, creative activity, creative abilities, personality, crafts and arts lessons.

УДК 37.015.31:172.15:746.3:39

ВИСВІТЛЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСВІДІ

Курчий О.В., Шилко Д.В.
Донбаський державний педагогічний університет

У статті визначено основні питання висвітлення у педагогічному досвіді традицій українського народу засобами народної вишивки. Авторами визначено актуальні питання національного виховання. Проаналізовано літературні джерела та публікації у педагогічній періодичній пресі щодо зазначеної проблеми. Докладно розглянуто історичні особливості народної вишивки. Значну увагу приділено особливостям народної вишивки у різних регіонах країни на прикладі рушника, як обрядової атрибутики.

Ключові слова: традиції, народна вишивка, педагогічний досвід, орнамент, кольорова гама.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Останнім часом великого значення для суспільства набуває питання національно-патріотичного виховання майбутнього покоління, що сприяє відродженню та підтримці подальшого розвитку кращих народних традицій. Саме це виховує в дітях любов до Батьківщини, формування національної свідомості та гідності, шанування української культури і традицій.

У Національній доктрині розвитку освіти України зазначено, що освіта має бути спрямована на втілення у життя української народної ідеї, що прищеплює любов до української мови та культури, повагу до народних традицій. Отже, актуальність питання використання традицій українського народу в освіті не викликає сумніву, тому як з давніх-давен українці намагалися зберегти національну свідомість та

патріотичний дух, передавати нащадкам багатство, що надбане народом за минулі роки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У галузі педагогіки низку питань, що стосуються необхідності вивчення та узагальнення досвіду українських народних традицій та правильного застосування принципу народності в процесі навчання і виховання у своїх працях розглядала велика кількість вчених, педагогів і дослідників. Значний внесок у розробку питань теорії і практики реалізації принципу народності здійснили класики педагогіки: А. Дістервег, Я. Коменський, І. Песталотці, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Важливе місце принципу народності в роботі школи відводили українські педагоги Г. Ващенко, Б. Гринченко, М. Драгоманов, О. Духнович, С. Русова та ін.

На сторінках педагогічної періодичної преси питання національних традицій та використання

традицій українського народу засобами народної вишивки розглядають вітчизняні педагоги та дослідники: В. Бондаренко, Е. Даценко, Є. Івашкевич, О. Кузьменко, О. Майор, О. Мороз, Л. Савка, Г. Яременко та ін.

Метою статті є аналіз літературних джерел щодо питань висвітлення традицій українського народу засобами народної вишивки у дослідженнях сучасних педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відомо, що кожен народ має свої традиції та звичаї, які вважаються величезним скарбом й формуються протягом багатьох століть. Староукраїнські традиції міцно увійшли у сучасні звичаї.

Сьогодні розгорнулася кропітка праця з дослідження шляхів реалізації у змісті освіти закономірностей етнічної історії та етногенезу. Першочергового значення набуває реформування змісту виховання, наповнення його культурно-історичними надбаннями українського народу, формування поваги до історії й традицій рідного краю.

Одним з давніх, найбільш масових і розвинених видів народного декоративного мистецтва є вишивка. Це – феноменальне явище в художній творчості українського народу, витoki якої сягають глибини віків. Проблема походження та еволюції вишивки на території нашої сучасної країни складна й багатогранна.

Аналіз наукової літератури дозволяє визначити витoki та історичну еволюцію української народної вишивки. Адже, вона є одним з найбільш розповсюджених й доступних видів народної художньої творчості. В. Титаренко у своїй праці називає українську народну вишивку «одним з найдавніших, найулюбленіших і найпоширеніших видів декоративно-прикладного мистецтва» [8, с. 125].

Історію виникнення та розвитку вишивки розглядають у своїх працях вітчизняні вчені та дослідники: Є. Антонович, А. Варивончик, Е. Гасюк, А. Заволокіна, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва, М. Станкевич, Т. Станюкович, В. Титаренко, А. Яреценко та ін. Автори доводять, що фрагментарні зразки давньокиївського вишивання на шкірі та тканині дійшли до нас ще з X–XI ст.

Різновиди української народної вишивки, неповторність композицій, орнаменту, колориту вишивки Полісся, Бойківщини, Поділля, Полтавщини розглядає у своїй праці А. Яреценко [6, с. 73]. Автор відзначає нескладні за своїми орнаментами, з ритмічно повторюваними різноманітними конфігураціями ромбів, ламаних ліній Волинської та Рівненської вишивки; спокійно розмірений ритм якогось одного лаконічного мотиву поліських вишвок.

Інші дослідники: Т. Кара-Васильєва та А. Заволокіна у своїй праці [4] всебічно висвітлюють основні етапи розвитку і багатство української народної вишивки з часів її зародження і до теперішнього часу, традиційні та відмінні у різних регіонах країни особливості української вишивки, використання візерунків й різновидів ниток.

Виникнення та розвиток традиційної української народної вишивки висвітлює у своєму дослідженні В.Титаренко [8], розкриваючи її історичний шлях від давнини до сучасних технік вишивання, особливої уваги приділяючи розвитку цього декоративно-ужиткового мистецтва у деяких областях України.

Досвід вивчення питання розвитку народної вишивки говорить про те, що вона вдосконалювалася протягом багатьох століть. До теперішнього

часу українська народна вишивка дійшла у вигляді чудових орнаментів, швів, за допомогою яких вони виконані, цікавих кольорових сполучень ниток.

З далекої давнини на Україні вишивкою оздоблювали різні вироби, що необхідні людям в побуті. Отже, мотиви орнаменту української вишивки своїм корінням сягають місцевої флори та фауни, історичних традицій. У глибокій давнині основні мотиви орнаменту відображали елементи символики різних давніх культур як засіб сприйняття народної традиції. Основними мотивами української народної вишивки завжди були елементи природи, які мали історичну традицію. Всі орнаменти діляться на три групи: геометричні (абстрактні), рослинні, зооморфні (тваринні). Л. Савка доводить тлумачення поняття символу, як умовного позначення якого-небудь предмета, поняття чи явища, а символікою – умовний вираз ідей, понять, почуттів [5, с. 46]. Сьогодні вишивка також є дуже популярною й користується попитом.

Аналіз літературних джерел доводить, що у X–XI ст. для оздоблення тканин одягового та обрядово-інтер'єрного призначення широко використовувалась вишивка. З поховань цього періоду відомі фрагменти шовкових тканин з вишивкою золотими нитками: чільця, стрічки, комірці, нарукавники, паски, кайми тощо. Із первісного заняття вишивка згодом перетворилася в ремесло, яке потрібно було добре знати. Відомо, що таку школу, очевидно першу на українській землі, у XI ст. організувала сестра Володимира Мономаха Ганна. У ній навчали майстринь, які вишивали речі церковного вжитку та князівський одяг золотими й срібними нитками. А. Варивончик [2, с. 7], щодо означеного періоду, у своєму дослідженні доводить, що мистецтво вишивки досягло високого художнього рівня й функціонування (починаючи з XI ст.) школи вишивання в Андріївському монастирі (м. Київ) свідчить про існування давньої місцевої традиції гаптування. Поширення виробів цієї школи засвідчує, що вишивка, яку до цього часу використовували переважно у виробництві одягу, стає популярним різнофункціональним видом декоративного мистецтва.

У XVI–XVII ст. успішно діяли промисли гаптування в Києві, Чернігові, Корці та інших містах країни. У Львові вишивальний цех було створено у 1658 р. Такі чисельні майстерні існували у XVIII–XIX ст. при монастирях, поміщицьких садибах тощо. Тут вишивали вироби, які здебільшого призначалися для продажу: одяг, скатерки, рушники, наволочки та ін. Поступово формувалися значні вишивальні центри, наприклад у селах: Григорівці на Київщині, Качанівці на Чернігівщині, Клембівці на Поділлі тощо. Такими центрами в Карпатах стали Вижниця, Косів, Космач.

Знання та уміння з техніки вишивання із покоління в покоління дбайливо передавалися нащадкам для подальшого розвитку та вдосконалення. Отже, вишивкою займалися у кожному регіоні, районі, селі, що відзначалося своєрідністю мотивів. Тому вишивка – це не тільки мистецтво й художнє оформлення речей, а й своєрідне світобачення, відтворене специфічними художніми засобами.

Досвід вивчення питання традицій української народної вишивки говорить, що великого значення у мистецтві вишивання завжди мали вишивальні матеріали, які змінювалися впродовж століть. Спочатку це була тканина домашнього приготування (ляна, полотняна, вовняна) та нитки (ручнопрядені конопляні, вовняні, лляні).

Наприкінці XIX століття у процесі засвоєння нових матеріалів, звичайні домоткані нитки у

вишиванні замінують фабричними, хімічно крашеними, яскравими нитками (муліне), а тканину також фабрично виготовленою (батист, шовк, муслін тощо). У цей час розвивалися та збагачувалися відомі й розроблялися нові техніки вишивання з лицьового боку тканини. В. Титаренко [8] виділяє розвинення таких технік вишивання, як: набирування, поверхниця, кафасор, бігунець, качалочка, хрестик, козлик, петельний шов та ін.

Кардинальні зміни художньо-образного вирішення народної вишивки відбулися наприкінці XIX – початку XX століття, що пояснюється розповсюдженням техніки вишивання «хрестик», яку застосовували в містах та панських маєтках для оздоблення предметів інтер'єрного призначення: панно, скатертин, серветок тощо.

Відомо, що у вишивці важливого значення, з точки зору декоративно-ужиткового мистецтва, має колір, що нерозривно пов'язаний зі сформованою протягом багатьох століть культурною народною традицією. Так, Л. Савка зазначає: «Колір – це знак, колір-метафора, які характеризують певні поняття як пізнавального, так і емоційно-виразального плану» [5].

Різними за композицією, кольорами та орнаментом була вишивка деяких регіонів країни. Наприклад, вишивки Волинської та Рівненської областей здебільшого нескладні за своїми орнаментами, які утворювалися з ритмічного повторення поодиноких або вписаних один в один ромбів різної конфігурації, восьмикутних зірок, ламаних ліній тощо. Декоративний характер вишивки досягається повною насиченістю червоним кольором та шиття білим.

У Київському та Чернігівському Поліссі поряд із геометричними стають популярними рослинно-геометричні мотиви («рожі», «берізки», «хміль», «барвінок» тощо). На Чернігівщині типовим був елемент ажурного поєднання двох частин сорочки за допомогою наскрізної мережки («чернігівської розшивки»). Вишивка Київщини вирізнялася дрібними орнаментальними мотивами. Типовим є контрасне поєднання білого поля сорочки із червоним і червоно-чорним візерунком. Технікою вишивання «набирування», яка була дуже поширеною на Київщині переважно прикрашали чоловічі сорочки. Різноманітні композиційні рішення даної техніки створюють різну забарвленість простих геометричних фігур у м'якій чи насиченій кольоровій гамі.

Для Полтавської вишивки характерним є багатство техніки, яка виконувалась хрестиком, плутаним хрестиком, подвійним прутиком, зубчиками, мережкою, ланцюжком тощо. Візерунки виконувалися окремими швами і поєднанням кількох швів. Вишивали переважно білими нитками, зрідка – червоними та сірими, а візерунок обводили чорними або кольоровими смугами. Вони вирізнялися ніжною кольоровою гамою, поєднанням м'яких пастельних кольорів. Різноманітність мотивів досягалася насамперед за рахунок різноманітних технік.

Вишивка Закарпаття, яка демонструвала широту етнокультурних взаємовпливів і збереження традицій української давнини вирізнялася високим художньо-технічним рівнем виконання, різноманітністю технік вишивання і кольоровою гаммою, а також застосуванням бісеру. Для виши-

вок характерний мотив «кривуля» у різних техниках виконання. Переважає техніка «заволікання» і вишивання хрестиком. У кольоровій гамі вишивок червоне поєднується з чорним й виділяється один з кольорів.

Особливої уваги у своїх працях дослідники приділяють виробам національного мистецтва Гуцульщини. Історично склалося, що кожний район, кожне село має своє художнє обличчя, улюблену кольорову гаму. Так, у Яворові були «сливові», «черешневі», «соснові» мотиви, а найулюбленішими узорами залишалися «скриньковий». Колір ворівських вишивок – червоний, який підсилено жовтим та зеленим, але з часом гама змінюється у бік барвистості, коли переважають голубі, зелені та сині кольори. Своєрідною відзначаються вишивки гірського села Космач, характерною прикметою якої є те, що вона виконується дрібним хрестиком, стібками, що утворюються завдяки гармонійному поєднанню жовтого, оранжевого, темно-червоного кольорів з незначним додаванням зеленого та чорного.

На Україні одним з традиційних виробів національного ужиткового мистецтва є рушник (тобто: «призначений для руки», «виготовлений руками» або «оберіг для рук»). Дослідники символики початкових орнаментів у зображеннях руки вбачають символ власності, недоторканості, магійний символ, що оберігає від нечистої сили [7, с. 112]. Подібні значення природно наклалися і на сам предмет, призначений для рук.

Вивчення історико-педагогічних джерел дозволяє стверджувати, що рушник завжди був оберегом дому та родини. В. Титаренко у своїй праці, визначаючи важливість рушника, наголошує, що «український рушник як витвір народного декоративно-прикладного мистецтва є символом української ментальності, виразником однієї із найпрекрасніших морально-естетичних традицій нашого народу» [8, с. 129]. Ще у давнину, вишитий відповідними візерунками та символами, рушник був неодмінним атрибутом багатьох обрядів: з ним приходили до породіллі вшанувати появу на світ новонародженої дитини, зустрічали і проводжали гостей, святкували шлюбні обряди, проводжали в останню путь, прикрашали образи й накривали хліб на столі. Рушник був своєрідною осятою початку справи чи її закінчення. За народним повір'ям, саме рушник оберігає людину та її житло від лиха. Відповідно призначенню рушники відрізнялися за технікою виготовлення та вишивання. Це надзвичайне явище в українському національному мистецтві вишивання.

Висновки. На основі аналізу літературних джерел та публікацій у педагогічній періодичній пресі можна зробити висновок, що українська національна вишивка є ефективним засобом формування національної свідомості майбутніх поколінь.

Педагогі та дослідники у своїх працях доводять усе багатство, регіональне розмаїття та національну самобутність українського вишивального мистецтва. Тому як у процесі історичного розвитку в кожному регіоні країни віками створювалися характерні орнаментальні мотиви і композиції, улюблена гама кольорів, специфічні техніки виконання.

Список літератури:

1. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич. – Львів: Світ, 1993. – 272 с.
2. Варивончик А. Традиційна народна вишивка як складова українського одягу (XX ст.): дис. ...канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / Варивончик Анастасія Віталіївна. – К., 2011. – 179 с.

3. Гасюк Е.О. Художнє вишивання / Е.О. Гасюк, М.Г. Степан. – К.: Вища школа, 1986.
4. Кара-Васильєва Т.В. Учитесь вышивать / Т.В. Кара-Васильєва, А.А. Заволокина. – К.: Реклама, 1988. – 96 с.
5. Савка Л. Формування національної самосвідомості у студентів на заняттях з української народної вишивки / Л. Савка // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 5. – С. 42-49.
6. Станюкович Т. К истории изучения орнамента. Народное прикладное искусство. – Рига, 1989. – 189 с.
7. Українські традиції та звичаї / Авт.-упор. А. П. Ярещенко. – Х.: Факт, 2008. – 232 с.
8. Титиренко В.П. Народні промисли України: Навч. посібник / В.П. Титаренко. – Полтава: Полтавський літератор, 2011. – 524 с.
9. Яременко Г. Мистецтво вишивання – різновид народної творчості / Г. Яременко. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 3. – С. 22-25.

Курчий О.В., Шилко Д.В.

Донбасский государственный педагогический университет

ОСВЕЩЕНИЕ ТРАДИЦИЙ УКРАИНСКОГО НАРОДА ПРИ ПОМОЩИ НАРОДНОЙ ВЫШИВКИ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ОПЫТЕ

Аннотация

В статье освещены основные вопросы использования в педагогическом опыте традиций украинского народа при помощи народной вышивки. Авторами определены актуальные вопросы национального воспитания и основательно рассмотрены исторические особенности народной вышивки. Проанализированы литературные источники и публикации в педагогической периодической прессе относительно этой проблемы. Значительное внимание уделено особенностям народной вышивки в разных регионах страны на примере рушника, как обрядовой атрибутики.

Ключевые слова: традиции, народная вышивка, педагогический опыт, орнамент, цветовая гамма.

Kurchii O.V., Shylko D.V.

Donbass Stat Pedagogical University

INDICATION OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S TRADITIONS DURING NATIONAL EMBROIDERY IN THE PEDAGOGICAL EXPERIENCE

Summary

The main questions of the using of the Ukrainian people's traditions such as national embroidery in the pedagogical experience are indicated. The main questions of the national education are determined by authors. The literature and articles in the periodicals regarding this problem are analyzed. Special historical aspects of the national embroidery are thoroughly examined. Considerable attention is paid to special aspects of the national embroidery in different regions of the country, through the example of the towel, as an attribute of the ceremonies.

Keywords: traditions, national embroidery, pedagogical experience, ornamental design, colour-grade.

УДК 378:371.134

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРОНОМІВ В АГРАРНИХ ВНЗ

Латуша Н.В.

Вінницький національний аграрний університет

Стаття присвячена проблемі фахової підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі. Наведено вимоги для професійного становлення сучасного успішного аграрія з вищою освітою, а також з'ясовано особливості фахової підготовки майбутніх агрономів в аграрних ВНЗ. Формуючи соціум моральних і загальнокультурних уявлень, агроном тим самим створює самого себе як особистість, тому що сучасний стан освіти вимагає від майбутнього фахівця аграрної галузі постійного оновлення знань, умінь навчатися протягом усього життя, бути науковцем, тобто формувати свій інтелектуальний капітал. Формування ринкових відносин, становлення в Україні демократичної держави зумовлюють зміну цільових настанов професійної освіти. Освіта та професійна підготовка є фундаментом людського розвитку та прогресу суспільства.

Ключові слова: агроном, аграрії, вища освіта, фахівець, фахова підготовка, конкурентоспроможність, інтеграція аграрної освіти.

Постановка проблеми. Сьогодні відбувається інтеграція вищої освіти України до європейського освітнього простору, через це першочерговим завданням має бути вдосконалення наці-

ональної системи вищої аграрної освіти, яка в свою чергу буде мати на меті високу якість навчання й виховання студентської молоді відповідно до вимог сучасності.